

ШЫҢ

Совет Эвилелиниң коммунисттик партиясының тыва область болгаш кызыл хоорая комитеттериниң, ажилчы чоннар депутаттарының область болгаш кызыл хоорая советтериниң органы

№ 37 (4522), 1960 ч. февраль 16, вторник. | Өртээ 20 көп.

Кыдаттын Коммунисттик партиясынын Төп Комитетинин Даргазы
ЭШ МАО ЦЗЭ-ДУНГА
Кыдат Улус Республиканын Даргазы
ЭШ ЛЮ ШАО-ЦИГЕ
Улус төлөөлекчилеринин Бүгү-кыдат хуралынын доктаамал Комитетинин Даргазы
ЭШ ЧЖУ ДЭГЕ

Кыдат Улус Республиканын Күрүнө Чөвүлелинин Премьерин
ЭШ ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙГА

Эргим аштер!
Совет Социалисттик Республикаларын Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканын аразына найрал, эвилел болгаш бот-боттарына дузалажыла дугайында Көзөни чарганынын 10 чыл өю-биле холбаштыр Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясынын Төп Комитети, СССР-нин Дээди Советинин Президиуму болгаш СССР-нин Министрлер Чөвүлели совет улустун өмүз-өзүндө силерге, бүгү ачы-дуңма кыдат улуска ийги байыр чедирип тур. Ол кайгамчыктыг хүн — бузулбас эл-найралдык сырый харылаалары-биле холбашкан совет болгаш кыдат улустарынын ийги байырлады болур.

Совет-кыдат көрө бистиң улустарывыстың аразына төөгү талазы-биле тургустунган ачы-дуңма харылаалары кезеде мөңгөде быжылгаан. Эргин 10 чыл ол харылааларың быжым болгаш бистиң улус социалисттик күрүнелериниң эвилелиниң амдыралчы күжүн бүтүрүлдиги-биле көргүскөн.

Совет-кыдат найрал болгаш кады ажылдажылга — пролетаржы интернационализмдин ленинчи принциптеринге, бүрүн ден эргеде болгаш бот-боттарына дузалажыла үндөүлөткөнгө чаз хевириниң харылааларынын тодаргай үлөүгү-чигээ болур. Совет болгаш кыдат улустары-үндөни эрге-ажыктарына тааржып, бистиң чурттарынын дүргөн демилгелерине дузалап турар бүгү талазы харылаалар Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканын аразында тургустунган болгаш хүн бүрүдө быжымга база калбарып турар.

Кыдаттын алдарлыг Коммунисттик партиясынын, эш Мао Цзэ-дунга баштакан оон Төп Комитетинин шыгаргангай удуртулганы-биле улусчу Кыдаттын ажилчы чоннары, үндөни социал-экономикалык чартыгыларын боттадырган, бөдүрүп Төрөн чуртун амы уенин улустурду, көдө ажыл-агыйлыг, эртемниң болгаш культураныг күчүлүг социалисттик күрүнө кыдыр хуудулары дөш демисейип турар. Социализм тургузушкунга кыдат улустун чедип алган чедикшилеринге совет улус бүгү сеткил-сагышың ханындан өөрүп турар. Совет болгаш кыдат улустар боттарының мадыралыг тургузуучу күш-ажымынын ачызында капитализм-биле тайбын экономикалык чарышка социализмни тилгелеткенин херезинге улус салышыканын кирерлер.

Совет-кыдат найрал болгаш социалисттик чурттарыныг улустарының улус өг-бүдөлиниң чангыс эви болгаш сырый каттыжымшыкынын улам ийги байжылганың; бүгү социалисттик лагерини күчү-шылдын хажык чок өстүрениң чугула фактору болур. Язы-бүрү социал системаларыг күрүнелерин тайбын көж-көлбө догунаашканынын ленинчи принципин амдыралга шудуруг чорутушпаан, улустар аразынын дүшкүрүлүг чорун кошканы дөш демисейипшаан, социалисттик чурттар бүгү улустарынын аразына найралдык болгаш кады ажылдажылган хөгжүдери дөш, бүгү делегейге тайбын болгаш айным чок чорук дөш хажык чок турарлар.

Бистиң улустарывыстың, күрүнелеривистиң болгаш коммунисттик партияларывыстың чангыс эви база сырый каттыжымшыкынын тайбын-ның болгаш социализмниң эрге-ажыктарына тааржып моон сонгаар-даа быжыккан турар, совет улустун нурунде шынын болгаш иделгидиң өштүг болуп турар болгаш болур-даа дөзөниңге ачы-дуңма кыдат улус бүзүрүп болур.

Бөдүрүн дайынчы Коммунисттик партиянын долгандыр сырый каттышкан мадыралыг ажилчы аныгы, күш-ажыкты тараачынарга болгаш интеллектуалга, бүгү-кыдат улуска бо кайгамчыктыг хүнде ачы-дуңма байыр чедирип тур бир. Социализм тургузушкунуна, улустар аразына тайбынын быжылгалары дөш демисейге чаз-чаз улус чедикшилериниң болурунун чуректин ханызындан силерге күзөп тур бир, эргим аштер!

Кыдаттын алдарлыг Коммунисттик партияны дөзөгезин!
Күш-ажылга ынакшыдыг улус кыдат улус дөзөгезин!
Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың ачы-дуңма эвилели болгаш бузулбас мөңгө найралдык дөзөгезин!

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясынын Төп Комитетинин Бирги Секретары, СССР-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. ХРУЩЕВ,
1960 чылдың февраль 13.

ЭШТЕР МАО ЦЗЭ-ДУНДАН, ЛЮ ШАО-ЦИДЕН БОЛГАШ ЧЖОУ ЭНЬ-ЛАЙДАН ЭШТЕР Н. С. ХРУЩЕВКА БОЛГАШ К. Е. ВОРОШИЛОВКА БАЙЫРЛЫГ ЧАГАА

Кыдаттын Коммунисттик партиясынын Төп Комитетинин Даргазы Мао Цзэ-дун, Кыдат Улус Республиканың Даргазы Лю Шао-ци, Кыдат Улус Республиканың улус төлөөлекчилеринин Бүгү-кыдат хуралынын доктаамал Комитетинин Даргазы Чжу Дэ болгаш Кыдат Улус Республиканын Күрүнө Чөвүлелинин Премьерин Чжоу Эн-лай КНР биле СССР-нин аразылыг найрал, эвилел болгаш кайы-кайымына дузалажыла дугайында Көзөни ач салганындан бөр 10 чыл болганы-биле холбаштыр Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясынын Төп Комитетинин Бирги секретары эш Н. С. Хрущевка болгаш СССР-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы эш К. Е. Ворошиловка байырлыг чазганы чорутканнар.

Ол көзөни чарган чорук болза, аажок улус төөгүлүг болушкун дөзөни чагада онзалар демделгезин. Кыдаттын болгаш Совет Эвилелиниң чечетелешкиниңге, бүгү делегейге тайбынын камгалаарына, кижи төрөдөгөни депшилеткениге аажок улус салдарын керээ чедирген болгаш моон сонгаар-даа чедирер.

Совет Эвилели биле Кыдаттын эвилелдежишкени бүгү делегейге тайбынын күчүлүг чөлөткени болур деп Кыдат Улус Республиканын удурткучулары меделгезин. Кыдат, Совет Эвилели болгаш социалисттик өске-даа күрүнелер артык он чылдарын дүртүзүндө демниң демисейлиге кады ажылдавышаан, бүгү делегейге тайбынын камгалаарынын херезинге, империалисттик агрессияга болгаш дайынның политиказына удур демисейдин херезинге улус салышыканын киргеткенер. Совет Эвилелине баштапкы социалисттик лагериниң, а ол ышкаш бүгү делегейин тайбынга ынакшыдыг улустарының болгаш чурттарынын каттышкан күжениши-киниңериниң ачызында тайбынын дайынчыларын үдүгөдүп турары кандыг-даа шаптыкташканы болгаш демисейиниң тургажок, тайбынын камгалаарынын херээ ам-даа улус-улус тилгелелери чедип алырына иделел чагада илергелеткенин турар.

Байырлыг чагада чугаалар турары болза, улус кыдат-совет эвилел келир чылдары бүгү делегейге тайбын болгаш бүгү кижи төрөгөтенин депшилдиги дөш демисейдин чагай херезинге ам-даа улус салышыкы-нарын кшрер.

(СЭТА).

Н. С. Хрущевтун, Индияда чоруп тураары

СУРАТГАРХ. (СЭТА). А. А. Громыко, С. А. Слячков, Т. У. Ульджабоев, Л. А. Бенедиктов, Индиянын аш-чөм болгаш көдө ажыл-агый министри С. К. Патил, Индиянын СССР-ге элчини К. П. Ш. Менон болгаш албанын өске-даа кижилеринин үдөлгезин-биле СССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев февральдык 13 хүдүлүг бирги тургында Сураатгархте (Раджастан штат) көдө ажыл-агыйның механика-статтынган фермазын көрүп чорган.

Совет Эвилелиниң чазаның Индиянын чазаның белкек бергени көдө ажыл-агый техниказына болгаш чечетелелдерине үндөүлөткөн Сураатгархте ол күрүнө фермазын тургускан.

ДЕЛИ. (СЭТА). Февральдык 13-те А. А. Громыко, Н. А. Михайлов, Г. А. Жуков болгаш өске-даа кижилерге Удетирип алган, орус чурту-чү Святослав Рерихтин делегезинге Н. С. Хрущев чорган, ол делегейге чокта чаа Делиде ажыттыган. Н. С. Хрущевтун болгаш ону үдөни кижилериниң ачаа Индиянын култур-тур-тури министри Х. Кабир уткуп алган.

Делегени көргөн соонда С. Рерих моон сонгаар-даа чогадыкчы чедикшилерин болурун Н. С. Хрущев күзөш, оң делегезин Совет Эвилелине база ажыткан турар боор дөзөниңге иделгени илереткен.

БХИЛАН. (СЭТА). СЭТА-ның тускай корреспонденттери В. Кондрашов биле Ю. Трушинниң дамычканы болза:

Февральдык 14-те Н. С. Хрущев болгаш ону үдөни кижилер Бхиланге бар чыда Райпурга челе берген. Бхиланниң металлургия заводунун чингине директор Н. Шривастава, штаттык кол администратор Махья Прадеш Паруа, заводтун кол инженерин Н. В. Голдин, заводтун болгаш штаттын администрацияларының төлөөлекчилери Н. С. Хрущевтун Райпурга аэродромунга уткуп аманнар.

Н. С. Хрущевтун ачаа челе бөзүн холбаштыр Райпурга тускай хаалга тургускаш, ачаа «Морлан көрүнер!» деп өстөрүн билгезен

турган. Н. С. Хрущевтун болгаш ону үдөни кижилериниң Бхиланге бар чорган бүгү орун дургаар Райпурга мун-мун кижилери чыксаалыккан турган. «Хрущев зиндабад!», «Нармасте!» деп найралдыг үнер үгүчү дымалгалыг турган.

Машиналар хоорайның аудумчуларына хөй кижилерин аразы-биле арай боорда шимчеп чоруп турган. Мун-мун кижилер чангыс аай: «Хрущев зиндабад!», «Хрущев зиндабад!» деп үнери агаарын димиреп чорган. «Эки!» «Эки!» деп орус дыл кырынга өстөр база дид-налгыдал тургузаан.

Хаалгада Н. С. Хрущевтун болгаш Д. Нерунуң чурктарын делегезин.

Райпурдан Бхиланге чедир оруктун дургаар ол казымчык сугуларын чурттагычлары Н. С. Хрущевка ийги байыры чедирип турганнар. Н. С. Хрущевтун Бхиланге чедип келгени—заводтун бүгү коллективинге кайгамчык улус болгаш өөрүшүлүг болушкун болуп турар деп, Бхиланниң металлургия заводунун чингине директору Н. Шривастава меделгезин.

Заводтун ажилчылары, совет болгаш индий тускай эртемденер—мун-мун кижилер Бхилан заводунун девишкээринче кирер эжикке Н. С. Хрущевтун уткуп алганнар. Тускай кылган улус хаалгада: «Морланар, эш Хрущев!» деп билгезен турган.

БХИЛАН. Февраль 14. СЭТА-ның тускай корреспонденттери Ю. Трушин биле В. Кондрашовтун дамычканы болза:

СССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев, ол мезгил ону үдөни СССР-нин дамыгы херектер министри А. А. Громыко, СССР-нин култура иенистри А. П. Михайлов, СССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң күрүнө комитетинин Даргазы С. А. Слячков, СССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң дамыкы чурттар-биле културтун харылаалар талазы-биле күрүнө комитетинин даргазы Г. А. Жуков, СССР-нин Индия элчини Н. А. Бенедиктов болгаш өскелер-даа хүнүн ийги чартында Бхиланниң металлургия заводун көргөннер.

Турар черинден заводка чедир бүгү орука металлургияны хоорайы—Бхиланнагарын чурттагычлары—совет болгаш индий тускай эртемденер, оларның өг-бүдөлиниң кежигүннери—мун-мун кижилер Н. С. Хрущевка ийги байыры чедирип турган.

Н. С. Хрущев заводка челе бөзүр өйдө заводтун, хөй санын паровоздарын болгаш тепловоздарын алгылары нинти ыр дег димиреп үгөгөнөр.

Дома цеге. Чингине директор Н. Шриваставаның болгаш заводтун кол инженерин Н. В. Голдинниң үдөлгезин-биле Н. С. Хрущев зиндир черинче чорупкан. Мун-мун ажилчылар, совет болгаш индий тускай эртемденер белик аалчыны көстүп келгени димиттиг адыш чаксаакшынары-биле уткаан. Цехтин ажилчылары-биле, инженерлер-биле Н. С. Хрущев беседалашкан. Бхилан заводунун ийи домналары Индияга 400 муң ажим шойну шагда-ла берген дөзөни чингине директор Н. Шривастава чугаалаан.

СССР биле Индиянын аразына культурулуг болгаш техниктиг кады ажылдажылга дугайында дугуржулга

ДЕЛИ. (СЭТА). Совет Социалисттик Республикаларын Эвилелиниң болгаш Индия Республиканын аразына культурулуг болгаш техниктиг кады ажылдажылга дугайында дугуржулга февраль 12-де, Делиге ач салышыканы болган. Өөредиге, уран чүдү, эртем болгаш техника талазы-биле совет-индий кады ажылдажылганы улам ийги быжылганын дугуржулга баш улус кырып турар. Бот-боттарынын аразына культуру солчушкуннарына ийги бөз болгаш ийи чурттарыны чырыдышкын, эртем, техника, култура, спорт, шимчилел институттарынын аразына харылааларын калбартырына боттарынын кузедин ийи талалар илереткенер. Эртемденерини, өөредиленин, уран

Улаваз база бир домна—эң-не күчүлүг үшкү домна ажылгалга кирер деп ол чугаалаан.

Эш Хрущев болгаш ону үдөни кижилер марген цехинче чорупканнар, ачаа ол өйдө кан эилдикти чоруп турган. Днепропетровскиде Петровский атым заводтан ында челе берген совет кан эилдикчиини А. Курочкин болгаш Совет Эвилелиниң металлургия заводтарына практика эртерип турган, кан эилдикчиини индийжи Похрей ээлчеге ол өйдө ажылдал турганнар.

Н. С. Хрущев олар-биле өөрүшкүлүг меделешкен, оларның ажилының дугайын айтыргылаан болгаш улам эки чедикшилериниң болурун оларга күзөш. Н. С. Хрущевтун цехке үдөп чорган индий инженериниң бирөөзи совет тускай эртемденер-биле бистиң кады ажылдап турарывыс кончүг аки деп чугаалаан. Бистерин чугаа кады кылган турар ажилывыс эвес, харын база спорт шөлдөргө, клубка болгаш өске-даа черлерге кады дыштынып

турарывыс база өнүктөштүрүп турар.

Н. С. Хрущев прокат цехи-биле оң соонда танышкан, ол болза делегейде ол хевириниң эң-не улус амыгы уенин бөдүрүлгезин болуп турар. Ол цехтин ажилчылары совет улустун төлөзүн база-ла димиттиг адыш чаксаакшынары-биле уткаан.

Локсохимиктиг цехке Н. С. Хрущевка продукцияны хевирин — көкстү, смоланы, чемичидилгелерин, дустун кислотаны көргүсүлгөн. Эш Хрущев кончүг шымарының экизин меделешкен, дузалаа продукцияларын бөдүрүлгезинге локсохимиктиг цехтин аргаларын калбаа-биле ажилчыларын директор Н. Шриваставага сүмөзөн. Хиния улус келир уениг болуп турар дөзөни эш Хрущев меделгезин.

Заводтун көргөниң түңнелинде Н. С. Хрущевтун чугаалааны: «Амыгы уенин чечетелелдериг болгаш бөдүрүлгезин белик организастаттыг чорудалгалыг эки завод-дур».

чүдү ажылдакчыларының бот-боттарына барып келчирин: лекцияларын номчурунга, кады шимчилел ажилдарын кылырына профессорлары болгаш башкылары бот-боттарына чалажырын, туристер-биле солчурунга дөткөмчө кылырын ында көрүп турар.

Ийи чурттарыны чечен чогаалдарын очулдурун, өөредиге, култура, эртем болгаш техника талазы-биле олар-дөштер болгаш сеткүлөр-биле солчурун, өөредилгиг, уран чүдү, эртем база техниктиг иделгелерин, филмнерин көргүсүрүн, өөредилгиг, културтун, эртем болгаш техниктиг база телевизион программалар-биле солчурун калбартырына ийи талалар дугуржушкан.

Дугуржулганын куусеттиги турарын тургатуу хайгаар болгаш дугуржулганын кууседириниң тодаргай хевирлериниң айтыргыларынын талазы-биле чазактарга сүмө кылар каттышкан совет-индий комиссияны тургузар. Комиссия Москвага болгаш Делиге ээлчештир чыгар.

СССР-нин Министрлер Чөвүлелиниң дамыкы чурттар-биле культуру харылааларынын талазы-биле Күрүнө комитетинин даргазы Г. А. Жуков СССР-нин чазаның даасканын бөзүрүп дугуржулгага ач салган. Индия Республиканын чазанын даасканын бөзүрүп эртем шимчилелдеринин болгаш культураның министри Хуман Кабир дугуржулгага ач салган.

Мөңгүн-Тайгада мал кыштагладышыкыны

Бай-Тайга районун «Малчы» колхозунун девишкээрине бо чымын соок мурунку чылдардан улгалды, хар улус дүшкөниңден мал олары ховартаан болгаш чамлык черлерде мал кыштын айымдыг байдалына тааржып турар.

Агаар-бойдустан байдала бергедээ болза, чамлык малчынар нингине малын хур кыш ажыра дөш бүгү күжүн үндүрүп турар.

УСТУУ НАРГЫДА
Биче Титтыг-Хемде хойжу Д. Биче-оолдун кыштаанын девишкээрине тар улус-даа болза бөдүрүн оларын олар бөзүрүп ажиллап, кадарып турар 304 төрүт хөвн менди чыла ажырап турар. Төрөн 62 хойлар-ы хураганнарын хойжу менди камгалап алган. Оң чанында бары-ла бир кырал ажилды кыштага хойжу Адаптын олары төнгөн, хойлары арып баксыраан, өлүп турар.

Бо бүгү болза, ийи хойжунун кайызы ачы-ишчи, кайызы олутпай шүшпөни дөзөни тодаргай көргүзүп турар. Хойжу Биче-оолдун белеткеп алган ситени бичи-лаа болза бар, а Адаптын турум-лаа ситени чок, чүтө дөргө, чайын ол ситен белеткеп албаан.

Дөзө хойжу Х. Хуван-Кара колхозтун хөвн 1953 чылдан бөр кадарып турар болгаш бөдүрүн кадар-

тан хөвн, оон чаш төзүн чыл бүрү-меди камгалап ап келген. Чер-чин байдалына тааржып хойжун бот-хүлөөлгези улус, ол 100 койдан 110 хураганын алып, бир койдан 2 кг дүстү кырып азыр күдөөлгөни алган. Ам оң хайгааралында 289 төрүт койдан 150 кой гөзөн, оларның хураганнарын чеге доруктуруп турар. Ол-ла хойжунуң кожазында чангыс хемде олар-дөшчирин бир дөмө хойжу Н. Улуг-Карақты хойларындан 17 баш чыдал өлгөн. Улуг-Карақты дузалакчы кадарычы-даа бар. Ол кирезинде кадарган хөвн бичи доктаамал үдө оларже үндүрбес, чамлыкту хундускунун 12 шака чедир калжаалап алган турар.

Калбак-Тытта Х. Доппак-оолдун Титтыг-Хемде С. Доржуниң, Белир-Кожгарда И. Шилейин болгаш Чыраалыг-Ховуда Х. Делиштин кадарган хойларының байдалы өлгөн эки. Хойжулар боттарыны күдөөлгөни күзүсөдү, ылаңгыч оларды чаш төдүн менди камгалап алып дөш бөтүтүп хемчелерин ап, чаш хураганнарын хайындырган сула чарбаанын суу-биле эмсикеткен, өткө киргенерине кадар ситен чүлүп берип турар.

МӨГӨН-БҮРЕНДЕ
Мөгөн-Бүрениң девишкээри — колхозтун нингилештирген малынын бөзө бир кол участогун. Ында колхозтун чүтле шөр малы безин 14.300 баш ажим. Оон ийи сарла болгаш чымыл мал база-ла ында. Эртен чылдарга бөдүрүп хар улус дүшкөн.

Ол девишкээренде февральдык 4-ке чедир 54 улус кой, 64 чаш хураган өлгөн. Ылаңгыч Доктугунун кадарган хөвндан 11 улус кой, 21 хураган өлгөн. Амы үдө 18 коданнар олар-дөшчирин талазы-биле камгалап баксырап болгаш чамлык коданнарда хойлар кодураан.

Мал чөм белеткөөн колхозчуларын болгаш тус-тус малчынарнын дузасы-биле эртен чымыл 70 ажим тонна ситени Мөгөн-Бүрениң белеткеп алган турган, ам ол ситен дозудган. Сөөлү хүнерде колхоз 20 тонна сула-биле ук черин малчынарнын хандырган. Ындыг болза-даа ситен чокта чангыс сула-биле малды чыл ажыра берге дөзөн билдингир. Малчынарнын амы үдө малга чидирит дузу база төнгөн.

Хойжулар боттарынын ажилында ээ-харысалга чок чорук Мөгөн-Бүрениң бар. Хойжу Аракчааның коданында 90 ажим баш хой арып баксыраан. Бөдүрүп кадарып чорган хөвндан 30 ажим хой үстүп чымыл каарга безин ону эскербейн, оларны черге хондурган чорук хойжу

Аракчаага турган. Бо хөвн харысалга чок хойжунуң коданында мал арып баксырап, эвес аргалжык. Аракчаага хой кадаргырын камгалаа сүмөлөвейн турла, зоотехник Давалаан ол айтыргыны бөдүрүп турары-биле чаксаак шимтирлеп, алаа нингиниң малын күдөөлүп алаа чорук тергенин четтес.

ХАРЫСАЛГА ЧОК, АЗАТПАЙ ЧОРУНТУҢ ТҮҢӨЛИ
Колхоз баштаар чери (даргазы эш Шөмбүл) болгаш партия организастагы (секретары эш Шынарпа) мал кыштагладышыкынын организастыг чорудар болгаш малчынарны шилеп алып талазы-биле бөтүтү хемчелер албайн, алаа-чагаараашкыны кылып, харысалга чок чорукту бөдүрүшкөн.

Хойжуларын ачы-ишчи шынарын өөренип көрбөй, таварышканы кижилерни мал ажилыга кайы хамаан чок кирип турганының түңнелинде чамлык хойжулар колхозка улус когаралды чедирген.

Тоолайында хойжу Солдук дөзөни колхозтун хөвн кадарар белик күдөөлгөни алган кирезинде, ол харысалгалыг ажилды бөдүндан чайладып, ук хойжуну огу Кызыл-оолга кадарып турганының түңнелинде бир хүн 60 ажим хой черге үстүп калган болгаш оларын 15-жин берүдөр чигген. «Хойжу» ол ышкаш 21 хураганнарын, оларнын иштинде 18-ти аштады өлүргөн. Кара-Ховуда хойжу Бадь кадарып турар снайларындан 130 баш чыдамыл база яны-буру аарыглардан өлүргөн.

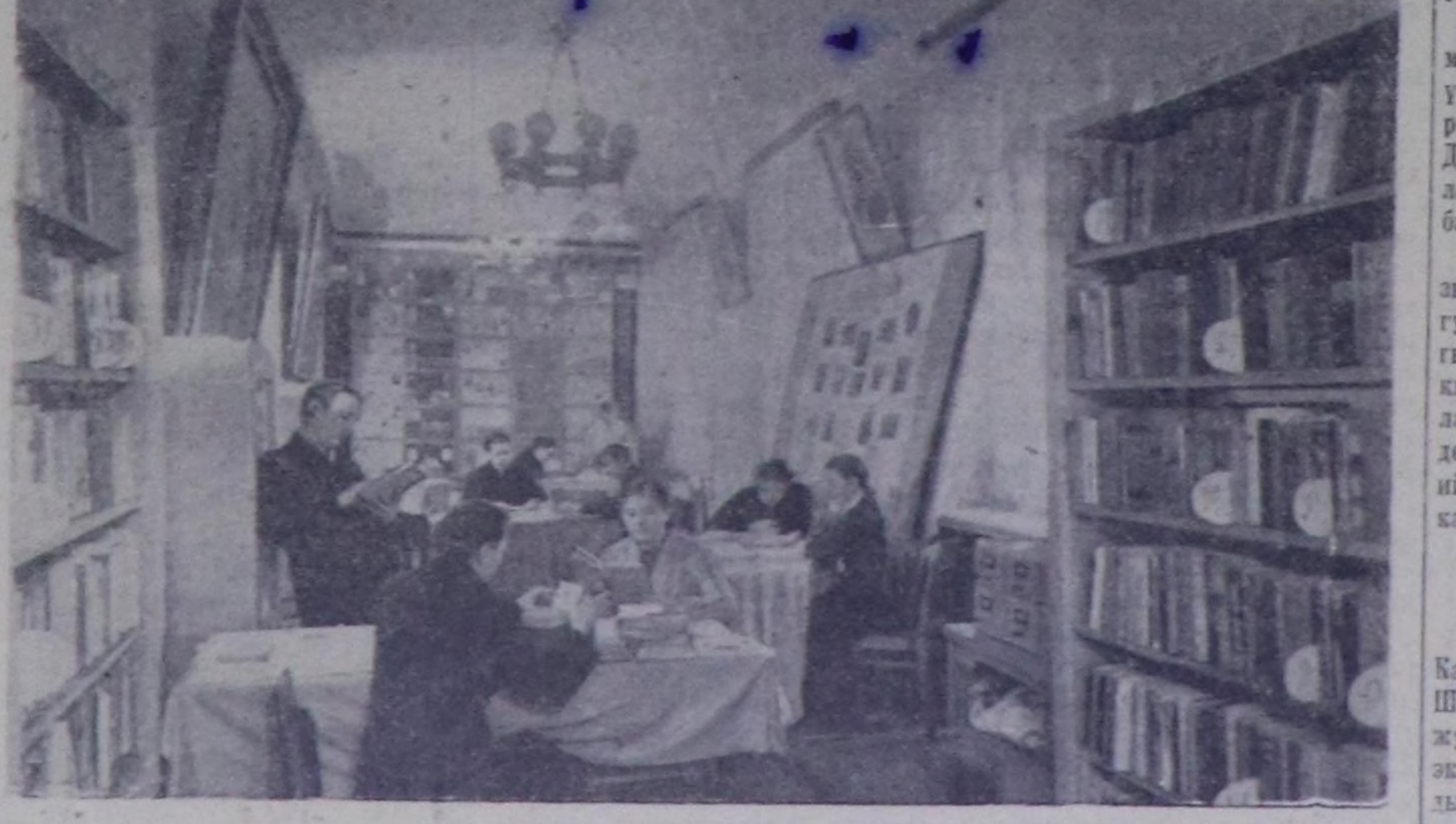
Шөр малды күзүн үзүп, оларын малчынарга күдөөлүп турарынын үезинде малдын аарыг, кадын барымдалаваан. Ойда-Өлөктө хойжу Д. Хандынын хоо ам шүтү кодураан. Сөөлү үдө чаш хураганнар база кодурап өлгөзөн.

Шыраалыг-Ховуда ирт кадарчы Адаваз бөдүрүп харысалга чогу-биле ол иртериниң чартынын аргызын баксыраткан. А оң чанында кийгыржыптар хире черде эш Оолактын хоо хур чагай, харын-даа дешкилежин турар деп болур. Бо ийи хойжунун олар-дөшчиринде кандыг-даа ыгал чок.

МАЛЧЫНАРНЕ ИМЧЭНГЕИ САЛБАЙН ТУРАП
Мөгөн-Бүрениң, Тоолайыгынын, Каргынын, Кара-Ховунун болгаш Шегетейиниң кыштагаларында хойжуларын амдырал-чурталгазын эжидер талазы-биле хемчег алышмаан, малчынарга тааржык чымыл, чырык чурталга бажычнары туттунмаан. Малчынарнын өгдери чымылгалттымаан. Чамлык шымадыг хойжуларын өгдери экиле, а чамлык өгдөр чүтле шай чымыл ижер, дүн чарар чагалтар болуп турар.

Мөңгүн-Тайганын сөзүлгө эрге-жөк чугула барааннар-биле малчынарнын доктаамал хандырбай турар.

СЭТА-ның фотокорреспондент.

Рязань область. Спасск районда «Кызыл культура» көдө ажыл-агый артелиниң колхозчулары боттарыны дымталыгызын солун эртерип турарлар. Ында 300 олуттуг библиотеканыг, бот-тыныгы уран чүдү болгунери ажилдар өрзөлдөргөн эки Култура бажымы бар. Ол бажымыны сонгалары көрөгө отрай көжөө чедир хыл келир. Оон залдарынын бирөөзине Третьков галлерезынын чурктарыны холгаларын дөшкөп кылган. Ында номчула алыны кижилер үргүчү долуп болур. Колхозчулар ачаа чаш солуннар, журналдар

номчуур, чаш номнар алып дөш келгилеп турар. А аныктар бот-тыныгы уран чүдү болгунеринде өрөкчи турарлар. Биримс болгаш танышым ансамбли колхозчуларын чоргалары, ол ансамбль облыстын көргүзүп берги черин эвезен. Ассамблеяны репертуарында танышларай болгаш ырлардан алган ол чер куртуг мергезилдик тоолу Мария Ильинична Илошканың чогаалыны көжөмүштөрүп саза бар.

Чурукта: «Кызыл культура» колхозтун Култура бажымынын номчула залында.

СЭТА-ның фотокорреспондент.

Банда-хааа дерги садыгылар чоруп турга-даа,

Тыва автономнуг областа хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орденнер болгаш „Иениң медалы“ медальдар-биле шаңнаар дугайында

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Ч А Р Л Ы Ы

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун мурнундан шаңнаары болза:

Төс уругларны төрөөм болгаш кижизиткен иелерни „ИЕНИҢ АЛДАРЫ“ ОРДЕННИҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

- 1. Бадраа Күске Сандыковна — Өвүр районун «Торгалыг» колхозунун колхозчусу.
2. Модунхоо Серин Модунхоевна — Өвүр районун «Кызыл тул» колхозунун колхозчусу.
3. Тумат Суден Халпылова — Өвүр районун «Торгалыг» колхозунун колхозчусу.

Сес уругларны төрөөм болгаш кижизиткен иелерни „ИЕНИҢ АЛДАРЫ“ ОРДЕННИҢ II ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

- 1. Давыноол Кызылуруг Одайсериевна — Өвүр районун «Торгалыг» колхозунун колхозчусу.
2. Монгуш Биченей Бадарчиевна — Өвүр районун Хандагайты суурунда өг-бүлө ээзи.

Чеди уругларны төрөөм болгаш кижизиткен иелерни „ИЕНИҢ АЛДАРЫ“ ОРДЕННИҢ III ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

- 1. Гоголева Мария Антоновна — Танды районун «Межегей» совхозунун ажилчыны.
2. Дугус-оол Тамара Сергеевна — Каа-Хем районун «Совет Тыва» колхозунун колхозчусу.
3. Калинин Ефросинья Гордеевна — Танды районун Бай-Хаак суурунда өг-бүлө ээзи.
4. Мигер-оол Эремаа Дагбаевна — Танды районун Элегес көдө Советте өг-бүлө ээзи.
5. Никифорова Клавдия Емельяновна — Каа-Хем районун «Ленинчи орук» колхозунун колхозчусу.
6. Семеновна Саян Балдановна — Каа-Хем районун «Тере-Хөл» колхозунун колхозчусу.

Алды уругларны төрөөм болгаш кижизиткен иелерни „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛДЫҢ I ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

- 1. Белевич Ираида Федоровна — Каа-Хем районун Федоровна көдө Советте өг-бүлө ээзи.
2. Белозерова Парасковья Васильевна — Каа-Хем районун Бүрө-Аксы көдө Советте өг-бүлө ээзи.
3. Гонина Валентина Ивановна — Каа-Хем районун «Бурунгаар» колхозунун колхозчусу.
4. Дашыма Ханым-Хурак Базырова — Өвүр районун «Торгалыг» колхозунун колхозчусу.
5. Долыкина Любовь Балчуковна — Каа-Хем районун «Комму-

РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Даргазы Н. ОРГАНОВ. РСФСР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун Секретары С. ОРЛОВ. Москва, 1959 чылдын декабрь 26.

Хойжунуң кызымак ажылы

Барыш-Хемчик районун «Большевик» колхозунун хойжузу Х. Орбуш-оол чыл бүрүдө бодунун күжү-биле кыштаанын кажаларын эки чымгап ап турар. Оң ажаалгазында хой чылдың-на хур кыш ажып келген.

Хойжу эртен чылын төрөөм 347 хойуну бүгү хураганын менди өс-

турген. Күш-хушунун немелде төлө-варинге ол 15 хураганы алган. Ам төрөөм 200 хойуну бүгү хураган-нары чангыс-даа чидир чокка алдыган. Чеди чылдын ийги чылында чүс хойга онааштыр 150 хураганын, бир хойдан 2 кг ажып дүктү аларын ол хүлээген.

С. ЛАСЮРН.

БЮДЖЕТ КҮҮСЕЛДЕЗИНГЕ ЧЕТПЕСТЕРНИ БОЛДУРБАС

Коммунист партия болгаш Совет чак ажилчы чоннар-нын материал-культурулу дененин улам бедир дөш улуг кичээгейни салып келген болгаш салып турар. Ону бистир областтык кичээден безин көрүп болур. Чеди чылдын баштайгы чымында ажил-агый, культура тургузушкунунуң талазы-биле сорулгалар чедишкенин күөсеттинген. Областык ажилчы чоннары ам чеди чылдын ийги чымында улум бедир күргүзүлгелер болурунга бүтүрүлдү, чангыс өз-сеткиндер ажалдап турар.

Бистир чедишкенин областтык бюджетиниң күөселдезинден база тодаргай илереп турар. Эрткен чылдын бюджетте орулгалар талазы-биле 106 хуу, чарыгдалдар талазы-биле 99 хуу күөсеттинген. Иштык болза-даа чамдык ажил-агыйларын четпес ажалдаанында бюджетте кииригени күөсеттинген айтыр херек.

тилерин чедир күөсетпээн. Колбаса фабриказынын багай ажалдаанында арыг ажалды алдыр планынга ийи чүс муң рубль четпес болган. Аш-чөм болгаш эт-сүт үлетпүрүнүң өргөлинин районнарда контролары эртен чылын база четпес ажалдаан. Белеткелге хүлээп алдыган малдын дириг деңизин бедир, эки олардын семиртир айтырымже четпес кичээгей салдыган. Багай ажал кадагаланында малдын дириг деңизин куудулар, аарыгалар таваржыр чоруктар хөй илерөөн. Оң уламандан нийтин-биле беш чүс муң рубль когарал болган.

Областык чурт үлетпүрүнүң өргөлиниң бүдүрүлгелери планын оонааларын нийтин-биле күөсеткен болза-даа, чамдык продукциянын доктааттыган ассортиментин ыракта чедир күөсетпээн. Кызылдын даараныга комбинаты, алгы завод, мебел фабриказы болгаш чамдык рибүлетпүр комбинаттары продукцияның бот-үнезин улгалтырып, арыг ажалды алдыр планын күөсетпээн иртен чылын бюджетке алды чүс муң рубль чедир кирбээн.

Бистир областа аш-чөмнүң болгаш үлетпүрүнүң барааннары албек, садыг четкини улам-на калбарып турар. Моон-биле калы салдыг организацияларының ажилында улуг четпестер барын база айтыр херек.

Кызылдың Н. К. Крупная аттыг библиотеказы номчуучулар номну ном фондундан барып боттары шилип алырының чаа аргазыч кирген. Мындыг арга номчуучуларның номну шилип алырынга дыка таарымчалыг болуп турар. Делгем чырың залдың ном делгези полналарында номнары тус-тус адырлар азый-

ЧОННУҢ ХЕРЕГЛЕДЕРИНИҢ ҮЛЕГЕРЛИГ ХАНДЫРАР

ССРЭ-ниң улус ажил-агыйын хөгжүдериниң төөгүлүг чеди чыл планынын ийги чымынын оонаалдарын хуусаа бетинде күөседир дөш бүгү совет улустуң маандыгы демисегиниң салымшыкны киринер шиптирлөш. Бодумга тодаргай хүлээлгелерин алгаш, күөседир тур мен.

1959 чылда бараан саарылганын планын 105 хуу, 1960 чылдын январда планын хуусаа бетинде ажал күөсеттин. Совет садыгың культуразын улам бедир, үлетпүр болгаш аш-чөм барааннарынга ажилчы чоннарын хун бүрүдө соксаал чокка өзүп турар хереглелерин үлегерлиг хандырамы — мөөн кол хүлээлгем. Мону чедип аларда садып алымчылар-биле харылааны быжыгалаары, оларның хереглелерин бирөөн чүдөл диге, хереглелерин чүдөл элекке хүлээп аларында эвес, харын барааннарын шилип алдыр, садып алган чүдүлдерин ораап азы саваалап алыр талазы-биле оларга дуулаарында болур. Чонун мурнунга садыгың болуру эң харымсалгалык болгаш хүндүлүг хүлээлге болурун кончут эки билди мен.

С. ЧИГЖИТ, Тожу районун Салдыма магазин өргөлекчизи.

1960 чылда бараан саарылганын планын квартал бүтүзүндө хуусаа бетинде күөсетпешаан, чыл планын декабрь 20-ниң бетинде ажал күөседирин хүлээнтүң маандыгы демисегиниң салымшыкны киринер шиптирлөш. Бодумга тодаргай хүлээлгелерин алгаш, күөседир тур мен.

Моон сонгаар садып алымчылар ортузунга массалык ажилчы күштелдерин, магазиниң шипти, даштын үргүлүг арыг-сигил тургузарын, барааннарын делгези үлегерлиг организацияларын база хүлээнип алдым. Совет садыгыңды кол хүлээлгелериниң бирөөн чүдөл диге, хереглелерин чүдөл элекке хүлээп аларында эвес, харын барааннарын шилип алдыр, садып алган чүдүлдерин ораап азы саваалап алыр талазы-биле оларга дуулаарында болур. Чонун мурнунга садыгың болуру эң харымсалгалык болгаш хүндүлүг хүлээлге болурун кончут эки билди мен.

Мөөн бо чүдүмүң помчуп таньжарын, боттарының сүмезин бээрин областтык бүгү садыгыңларында делевшашаан, Чон-Хемчик районун «Искра» көдө ажил-агый артелине магазин өргөлекчизи эш Донгак Чиндоду социалисттик чарышка кыйгырдым.

С. ЧИГЖИТ, Тожу районун Салдыма магазин өргөлекчизи.

Эгелеп кирипкен

Улуг-Хем районун «Чодураа» колхозунун тудуг бригаданын он беш кижини составтыг бызаңчылар зөөнүзү мында школаның чаа интернадының тудуун агелей берген. Бызаңчылар аразында социалисттик чарышты салган ажилдап турарлар. Бызаңчылар Д. Шымырп, Ч. Дарый-Хурак, Узуй-оол болгаш өскөлдө даа чүдүк чонор нормазын үргүлүг ажал күөседир турар. Оон ийи интернаттың тудуунга хереглээр дилер иш материалын «ДТ-54» деп ийи трактор-биле сөөртүп турар. Интернаттың тудуун бо чылдын август айда доозарын бызаңчылар хүлээген.

Д. ЧАМЗЫРЫҢ.

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНДА БОЛГАШ СОВХОЗТАРЫНДА ТРАКТОРЛАР БОЛГАШ КОМБАЙННАР СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ ЧОРУП ТУРАРЫ

(1960 чылдын февраль 10-га чедир чыл планынга удур хуу-биле)

Table with 3 columns: Районнар, Тракторлар, Тараа комбайнары. Rows include Чон-Хемчик, Чаа-Хөл, Бай-Тайга, Сүт-Хөл, Каа-Хем, Тес-Хем, Барыш-Хемчик, Танды, Улуг-Хем, Бин-Хем, Өвүр, and SOVХОЗТАР: «Өвк», «Элегес», «Кызыл партизан», «Барлык», «УТКА 25 чы», «Межегей», «Тинделге».

Культура одаан ынчаар тургузуп болур бе?

Январдың бир хүнүндө колхоз клубуна колхозчуларын хуралдуу деп чарлаан. Колхозчулар анык өскөннөр анаа чыгып көзү турганнар. Клуб дыка соок.

Хурал болурун билбес эвес мону чүге чымыды одаван силер мындыг соокта анаа колхозчулар канчал олурары? Кижиниң улаан-сагымынга чүге кирер бе? Колхоз даргазының кабинетинге баар дөргө хөй колхозчулар анаа кайын сынар, печкаларны эки одап көрүнерем, дуңмам — деп, райондан келген сургагыч клубтуң от салгычымы уугудан негеди.

Мырынай карангыда, эртенгиңиң 5 шаптан эгелээш, ийи печкаларга от салып эгелээш мен, дүүн хүн шооудот от салбаан, ийи-чылза-даа чеже-даа ылыты одаарга черде мындыг соок клуб-ла болгай бо. ылыты колхоз конторазының чанындан барып чүктеп ап, бодун удуу дооруп, чарып турар ижи-дир мен, хуралдарга-даа, киноларга-даа черде мындыг аныгылы шыдап эрттирер чүве-ле болгай — деп, от салгычымы Ховалыг Язынмаа чугаалы-дыр.

Клуб өргөлекчизи кайзы ирги? — деп мында турган колхозчулардан айтырдымыс. Саңчаа Тадар-оол — деп бир анык уруг чугаалааш, — анаа мында-халаа көстүр, боду Чаа-Хөлдүн район түвүндө чурттап турар, чамдыкта шуут келбей баргылаар, орта-даа ажилдавас өргөлекчи чүве-лей-дир.

Клубтуң соогунга шыдашпайн, орта келген кижилерниң чамдыктары бажынардындан тос-тостун соогунда келер улуг чыгызын кедип алгаш келтирер. Ам канчаар, соок-даа болза ажил-херекти шиптирлөөр чүдүгө чүве болганда колхозчуларын хуралын соок клубка эрттирер ужурга таварышкан.

Олар аразында өргөлекчи база чеди келген. Клубтуң байдалы чүге мындыг таарымча чөгүл? — деп айтырыпта ол мынчаар харылап турар: — Оң септелгезин кылмыр-биле эртен чылдың күзүндө-де Чаа-Хөл көдө Советтик даргазы эш Гилова, райкомунун Культура кидизиниң өргөлекчизи эш Даваага болгаш бистир колхозтуң баштаар

черинге каш удаа айтырыларын тургускаш, чадакын каан мен. Мөөн-төртөрүңге көдө Совет акша-хөмөгү-даа бербөөн. Ичингаш чыгылаттынып, септеттинмээн.

Кыш дургузунда чедер деленип көргөш, мынаа 111 кубометр топкак ылыты белеткел сөөртүп берин дөш колхоз баштаар чери-биле керезин чаргаш, өртөөм долузу-биле төлөп берген, а баштаар чер амга чедир чүгөл 10 кубометр ылыты дүжүргөн. Ам тоорага одаары-биле дүжүрүп ылыты ап турар бис. Одаа чадаар бүдүн ылытарын дооруп, чарымыр алыр кижилер берин дөргө колхоз баштаар чери хандырбас боор-дур Клуб мындыг соок болганында анаа ажилдап, культура-массалык хемчеглери органиастап чорууда та бергөдөшкенинге таваржып турар бис.

Клуб өргөлекчизи Санчаа Тадар оолду бо чугаалы база чөгүл. Клуб 250 олууттуг. Эки септелгезин алгаш ажилдап болза, клуб тураның сөөлүг одаа бооп болур. Ийи-чылза-даа оң кышка белеткелдери чоруттумаш. Залдан үнер кирер эжики септелгезинде мында хараа дош шөгжайгы дон берген тургулаар. 4 соогуннарын ийиниң чуга манзылар-биле дүжүрүп, оларын чыгыглаваан Клубта 3 печкаларын 3 чыл иштинде септетпээн, оларның от салгы ажиттери урелин.

Күзүн чымыг үдө клубка анык тарын бот-тымыгыр уран чүдүл болгуму идеяктей ажалдап турган. Амгы үдө оң мындыг байдалдарын чылдаганында ол болгум ажалдавастан. Клубта колхозунда ла кино көргүзүлгелери болуп турар.

Колхозтун Үрбүдө партия аг-организациялы (секретары эш Очур клубтун ажилында бо четпестери эскербей эрттирер турар болган боду анаа мында, хаая келгилер Райкомунун культуру кидизиниң өргөлекчизи эш Даваа оңуу баа-ла ар-саар чүдүлөр кылдыр көргүзүлгелери чүдөп турар. Оң четпестери дарый чай-латкаш «Пайрал» колхозтун клубун колхозчуларын культуру административиниң сөөлүг одаа кылдыр тургузар херек.

М. НАВАА-САРЫҢ, «Шынык» корреспонденти.

Ажилчыларның бажыңнарын бүрүн радиожудур

Барыш-Хемчик районда «Барлык» совхозтун төвү чыл келген ту-дун сайырап, чаа-чаа бажыңнар болгаш нежекип турар. Совхозтун суурунда чаа электростанция ажил-дап эгелээш. Мындыг болза-даа, совхозтун ажилчыларын бажыңнарын бүрүн радиожудур дугайында айтырыны харылаанын район салды-быры ам-даа бүрүн шиптирлөөсөн.

Совхоз түвүндө чурттап турар ажилчыларын 184 бажыңнарында радио топказын амга чедир кири-бөөн. Радио топказын кириер дугайында ажилчыларын негедези органиастаанын күөсетпээн.

сөөлүг үдө улам күштелген. Совхоз төвүн бүрүн радиожудур дугайында айтырымын дирекция чери болгаш партия эге организациялы харылаанын район конторазының начальниги эш Беловка хөй удаа тургузуп келген. Чуртталга бажыңнарыга радио топказын кириер дугайында ажилчыларын негедезин харылаа конторазы хандыр-рар ужураут.

О. БИЧЕ-ООЛ, совхозта партия организациязының секретары.

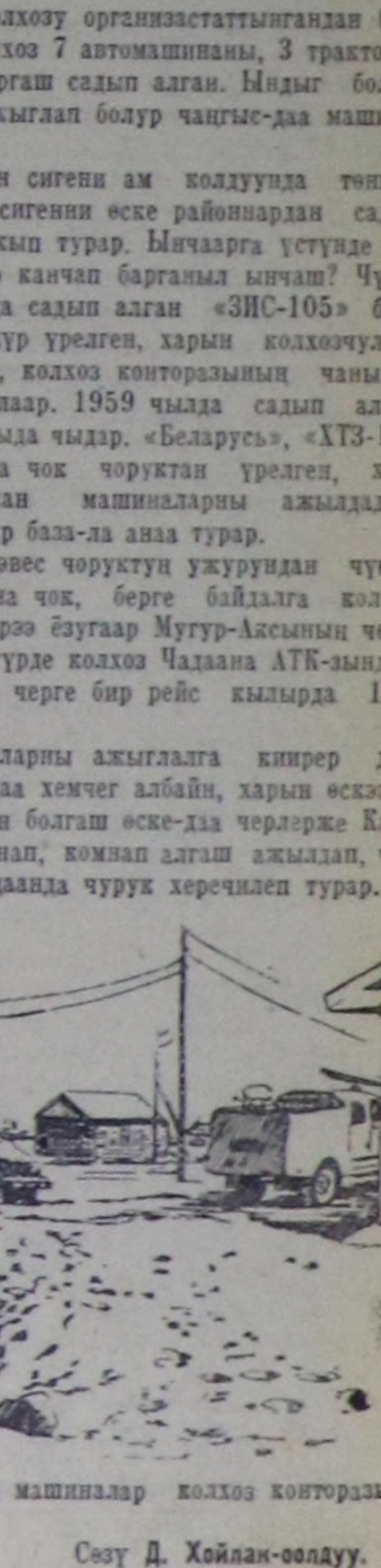
Фото-чурук буруудадып тур

Бай-Тайга районун «Малчин» колхозу органиастааттыгандан бээр үш чыл чедип турар. Бо аразында колхоз 7 автомашинаны, 3 тракторун барык-ла 200 муң рубль чарыгдал тургаш садып алган. Мындыг болза-даа ам херек кырында ажалдадып, ажалдап болур чангыс-даа машина, трактор колхозта чок болуп турар.

Колхозтун эртен чылын белеткелден сизени ам колхозунда төнгөп Оң ужурунда мал азыраар суланы, сизени өске районнардан садып ап, ону сөөртүр ужурга колхоз таваржып турар. Ийи-чылда үстүндө чугаалаан машиналар болгаш тракторлар канчал барганын мычам? Чүве-нин чогуу ужуру мындыг: 1957 чылда садып алган «ЗИС-105» база «ГАЗ-51» деп ийи машина сандан үндүр үрелген, харын колхозчуларын аш бөлгаш «белгаажы» аларган, колхоз конторазының чанында өлгөн сектер дег шагжа берген тургулаар. 1959 чылда садып алган белвооз база-ла үрелген, ам Хандагайтыда чыдар. «Беларусь», «ХТЗ-14» деп ийи трактор база-ла өз-харымысалга чок чоруктан үрелген, харга хеме чадырган, анаа чыдар. Артан машиналарын ажалдадып ажилдап чугула кезектер чогулдан олар база-ла анаа турар.

Бо бүгү сандаргай, ажил-агыймы эвес чоруктун ужурунда чүвү-даа кылдыр дөргө ажилдап автомашинна чок, берге байдалга колхоз таварышкан. Бенин чадаарда чарган керээ Эугаар Мугур-Алсынын чеди чыл школазының оттулар ыжыкн сөөртүрдө колхоз Чадаана АТК-зында машина хөзөлиеп алган, 40 километр черге бир рейс кылмырда 150 рубль төлөп турар.

Үрелген машиналарын септедир, оларын ажилдап киирер дугайында колхоз баштаар чери каныг-даа хемчег албайн, харын өскөртөт машина хөзөлиеп, азы Мөгөн-Бүрөн болгаш өске-даа черлерге Каргынд ситен сөөртүрдө аш, шары чонал, комбай алгаш ажалдап, чөгөңгү байдалга кирген. Бо дугайын ааандаа чурук херечилеп турар.

Чурунта: ажилдадан үндүр үрелген машиналар колхоз конторазының чанында. Чуруу Я. Тонаштымы. Сөзү Д. Хойлак-оолдуу.

В. САТ, областа кидизиниң өргөлекчизи орадакчымы.

АКЫ-ДУНМА СОЦИАЛИСТИК ЧУРТТАРДА

ВЬЕТНАМ УЛУСТУҢ ШЫЛГАРАНГАЙ УДУРТУКЧУЗУ

Вьетнамдык Ажылчы чоннары- нин партиязы бодунун тургу кезиненден бээр үчүн чыл амын тур- гар. Индий-Кыдатка коммунисттик болгаш антиимпериалисттик шимчээш- кинин кайгамчыктыг төөгүзүвүн алгачкы болгаш уламчылыктын артына Индий-Кыдаттык Коммунисттик партиязынын суурунга 1951 чылдын мартта тургузунган, ол коммунисттик партия 1930 чылдын январь 6-да бодунун бирги съездинде организацыг хевирлеттинип тургустунган. Партиянын 30 чыл ийи колбаштыр Вьетнамдык амын- чы чоннар партиязынын ТК-га ЭЭП ТК-нын чедирген байырыг нагаанында чугалап турары болза Дедегейин коммунисттик шимчээш- кинин кайгамчыктыг амылдыгы чыныгы ажилчы чоннары башталгыч- ты эм Хо Ши Минин башталгыч- ты-биле, бодунун Топ Комитетинин тургудулазы-биле Вьетнамдын амылдыгы чоннар партиязы бодунун өөрөөн чуртунун хосталгазы болгаш амаарышпас чоруу дээш, демокра- тия болгаш социализм дээш револю- ция демеиселдин улуг болгаш сагаай оруун эркен. Вьетнам улус- тун колониалдык дарлалга болгаш феодализмге улуг хэй чылдарда кадырлыг демеисел кайгамчыктыг шимчелге-биле — чуртунун төөгүзү- ше ажилчы чоннары амаарыш- пас баштайгы күрүсези — Вьетнам- дык Демократтык Республиканын тургусаны-биле демеилеттинген.

Вьетнам улустун улуг хуузуна ичсе эвес аар-берге шылгалалар таварышкан. Оол төөгүзүнде эне- чараны дүйлэй үе болза дашкыкы бергиледил чылдары болган. Фран- цуз колониалдар барык-ла чүе- чүеде иштинде кадык-дошкун ко- лум-чуртумга дарлалган, улус мисса- дарын ханын болгаш дериин төп тур- ган байан ап турганнар. Вьетнам бодунун ийи-бүрү бойлус байлак- чары-биле, үнүш-дүжүтүг хөрүзү- биле ады, чарык феода чурт бооп арттышкан, ажилчы чоннары аш-тренин байдалга чурттаар жүргүзү таварышкан чоран. Вьет- нам коммунисттерин удуруттулазы- биле өскөөл 1945 чылдын Август революциянын тилелгезинин соонда, француз колониалдар Вьетнамдын Демократтык Респуб- ликанын удуру ханын дайынын өскүстүенер. Ол дайын тос чыл кире үргүзүлгөн болгаш чуртун индиди-ла кошкак хөгжүдөлдөг экономикамыга саппа четпес кога- лды чедирген.

Вьетнамдын ажилчы чоннары партиязынын Дьен Бьен Фу таванына чылча шаптырганын болгаш Индий-Кыдатка таванын октаалдып тургусанынын соода Вьетнамдын Ажилчы чоннар пар- тизанынын мурунга чаз нарын со- дурагалар салдыган. Оларнын ко- локчу чүл дие, хоорурадан болду- нар-ла дүргени-биле үнери, улус ажил-агыин каттап тургузары бо- луп турган. Республика улуттур, адыг болгаш транспорт шут-ла сандаар, үрелген турган. Көдө ажил-агыин буурап дүшкөн, барык бүгү сугтарыга системазы үрелген турган. Чуртун экономикамыг- тун ролду ойнап турган уст-тивыш бугурагези чиг-эттин чогудин база-ла хоорураан. Чуртка 200 муң ажыл чоктар бар турган. Аш-чут калбарган.

Чуртка ол аар-берге үеде Вьет- намдын ажилчы чоннар партиязы болгаш Вьетнамдын Демократтык Республиканын чыдаа Совет Эпи- деленин, Кыдат Улус Республика- нын болгаш социалисттик өске-даа чурттарынын дууламчызынга даан- гын, дайынын таварыштырган балыгларын экиртип, экономиканы каттап тургузар, улустун амы-

дыралынын дептелин көдүрер дээш шиптирлиг хемчеглерин илганнар. Унденин социал чазар- ыггаларын чорутпай тургаш, ол сорулгаларын чедимшикин шиптирлеп болбас турган. Партия болгаш чазак хамыктыг мурунда тер реформазын чоруткан, ол чо- луп турда помещиктер ачгызын ауткан болгаш оон-биле антифео- далдык революциянын чугула үе- лезини шиптирлеэн.

Чер реформазын түвөлүнде «Черни ажилдап болбаазырадып тур- гар кичи чериң ээси болуру» деп лозунг боттанган. Ол чорук күш- жылчы тараачынарын политикти илпейли дика бедиткен, калып- тан рис шедерин шиптээдин амыр- чыче, эрги сугтарыга буга- ларын каттап тургузарынче болгаш чаа улуг сугтарыга бугагарын ту- ларынче, дүжүтү беддеринче, мал ажилын хөгжүдөрүнче күш-ажыл- чы тараачынарын көдүрер арганы ол берген. Чер реформазын үнел- чеп четпес политиктиг ужур-дуза- чы чүдөл дээрге ол улусчу-демо- краттыг тургузунун социал үндени- ни болуру ажилчылар болгаш та- раачынарын аразында аны эви- делдин оон быжкытырганында. Та- раачынар республиканын бүгү чо- нууну 90 хуузу болуп турар болу- мин алгаш көөр болза, ол чорук Вьетнамга онза чугула ужур-дуза- лы болган.

Сонгу Вьетнамдын экономикамын каттап тургузуушкуну 1957 чылды сөөлүрөдир колдуунда доо- зулап турган. Улус ажил-агыин каттап тургузарын сорулгаларын шиптирлеп, Вьетнамдын Демок- раттык Республикасы 1958 чылда бодунун хөгжүдөзүнүн чаа үезин- че — экономикамын социалисттик бө- биле чазартынын үезинче кирген. Сонгу Вьетнамдын ажилчы чона- нынын үнденин сорулгазы болза со- циалисттик революциянын оруу-биле улам бугурагал хөгжүрү, чаа улус- тун тудуушкунун аргызы-биле ке- дүрүе секторун улам ийи быжыг- лаары, көдөгө кооператив шим- чөөшкенин бүгү хемчег-биле кал- бартыры болгаш быжылгаары, ус- дарган болгаш хуу капиталисттик бугуруленин социалисттик буга эде тургузарын күштедирери болуру деп партианын ТК-нын 1958 чылдын ноябрьда болган он дөрткү пленуму айткан.

Партиянын ол айткышынары республиканын 1958—1960 чыл- дарда улус ажил-агыин болгаш культуразын хөгжүдөрүнүн үш чыл планынын үнденин болган. Ол планын кол экономиктиг сорулга- чы чүдөл дие социализмни тургу- зарын быжылгаары, көдө ажил- агыин болгаш улуттур продукция- нын бугурагезин чайгыш болуру турар. 1959 чылдын июльда кооперация- нын ийи-бүрү хевирин-биле ус-дар- ган бугурагезинин 26 хуузу хаа- ра туттунган.

Социалисттик тургузуушкунун сорулгаларын шиптирлеп, Вьетнамдын Ажилчы чоннар партия- нын чуртуну экономиктиг, поли- тиктиг болгаш культураг амыды- ралынын бүгү үчүстөктөрүн баш- талап шыдаар аргалык национал кал- дарын тургузар дугайында үргүчү сагышты салып турар.

Социалисттик тургузуушкунун чуртуну экономиктиг болгаш куль- туралык чазартылганын сорулга- ларын боттадырышсаан, Вьетнам- дын Ажилчы чоннар партиязы идеология ажилы, массаларын политиктиг кижизилдигин улуг ужур-дузалыг деп көрүп турар. Ол ажил ажилчы чоннарын социалист- тик медресин болгаш социалисттик патриотизми бедирин-биле сыйып холбашкан турар ужураг деп пар- тиза санап турар.

Шаанда хожуандай чоран чурт- тар социализм тургузарын ордуунга киргеш, бүгү социалисттик лагеринин ап-сеткидик, бүгү тала- дыг дууламчызы-биле экономиктиг болгаш культураг чечектедишкенин оруу-биле дүрген бугурагал чо-

рун орарын Сонгу Вьетнамдын чи- жөөдөн тодаргай көрүп болуру. Вьетнамдын дискурсиянде ийи ни- тилел системазы турар болганда Вьетнамдын Демократтык Респуб- ликанын социалисттик тургу- зуушкуну онза ужур-дузалыг болуру турар. Сонгу болгаш Муруну Вьет- намдын хөгжүдөзүнүн түнөлүзүн бедиткен көрөгө социализмни артык күштери илден болуп турар.

Мурунда бүгү чуртуну тараалап чери болуп турган Муруну Вьетнам ам Сонгу Вьетнамга демеилээрге та- рааны дика эөөшти бугуруп турар. Муруну Вьетнамга национал улут- тур сандарып дүшкөн, ажил чок чо- рук өзүп турар. Бичи бугурагалар улуг капитал-биле адаанакымын- кынга шыдашпай, хадынып тур- гар. Шериг болгаш полиция херег- ледеринге чарыгалдар соксал чок өзүп турар. Ажилчы чоннар кедег- гей мөлчүдөгө таварып, аар- берге түрөгөдди көрүп турар.

Чурту каттыштырарын айти- рын Вьетнамдын ажилчы чоннары улусу-биле күзөп турар. Ол айти- рын шиптирлээр Муруну Вьет- нам чазарткычларынын бугуруу- биле уламчыг турар. Женева ду- туржулагалары-биле көрдүнгөн 1956 чылда бугу-ниги демократтыг сон- гудаларын чорудары ол чазарткы- чларынын чөпөөзүг ажил-чоруду- ларын түнөлүнде харын болбайн барган. Оон түнөлүнде чурту тай- бын үндениге каттап каттыштырары тодаргай эвес хуусага сонгаарлат- тынган.

Вьетнамдын Ажилчы чоннары- нын партиязы улустун, бүгү чурт- ту арге-ажыктарын илеретишсаан, Женевага болган чөвүлөд хуралдын шиптирлерин боттадырар дээш, чангыс аай, амаарышпас болгаш демократтыг Вьетнамдын тургузар дээш шиптирлиг демеисеип тур- гар. Бүгү-ниги сонгудаларын дугайында, чуртуну кайы-лаа кезек- терин аразында садиг-наймаа ха- рылаааларын тургузар дугайында айтирныг чугалаажыр сорулга- биле Консулгатавиг чөвүлөд ху- ралды организаатар дугайында Сонгу Вьетнамдын чааза Муруну Вьетнамдын эрге-чазарткыларын сөөлүгү кам чылдарда үргүчү са- зал кирип келген. Мычлаажык Муруну Вьетнамдын амыг чазарткы- члары реакцыг империалисттик бөдүктөрүн тура-соруун динчан- ыра-биле күөсеттишкан. Вьетнам- дык Демократтык Республикамын- биле чугалаажышкынар чорудар хөдүчү чок бооп турар.

Улус ажил-агыин хөгжүдө- лениге, улустун амыдыралынын ма- териалдык болгаш культураг деп- телени бедиринге Вьетнамдын Де- мократтык Республикамын кайгамчык- тыг чедимшиктерин социалисттик орутап хөгжүдөзүн улуг артык күшүтүн бугурагезин-биле көргүзүп турар. Ол чедимшиктер — колония болгаш амаарышканы чурттарынын улустарынын национал чазарты төртүтүннеринге кылгаар чок арга- ларын социализм ажилды берип ту- рарынын тодаргай херечизи-дир.

Марксизм-ленинизмдин улуг өр- динге, пролетарык интернациона- лизмдин чайгылыш чок принципте- рини шычы Вьетнамдын Ажилчы чоннарынын партиязы бодунун ху- рөленинин чангыс эвин быжылгаар дээш, социализмни чурттары-биле, делегейин бүгү коммунисттик бол- гаш ажилчы шимчөөшкенин-биле акы-дуума харылааларын быжыг- тырар дээш шиптирлиг демеисеип турар.

И. ПОЗДНЯК, М. ПОДОЛЬСКИЙ.

Марксизм-ленинизмдин улуг өр- динге, пролетарык интернациона- лизмдин чайгылыш чок принципте- рини шычы Вьетнамдын Ажилчы чоннарынын партиязы бодунун ху- рөленинин чангыс эвин быжылгаар дээш, социализмни чурттары-биле, делегейин бүгү коммунисттик бол- гаш ажилчы шимчөөшкенин-биле акы-дуума харылааларын быжыг- тырар дээш шиптирлиг демеисеип турар.

И. ПОЗДНЯК, М. ПОДОЛЬСКИЙ.

„МЭЭҢ ААЛЫМ“ КЛУБ СЦЕНАЛАРЫНДА

Областың хөгжү- шин театрынын тыва артистеринин бир бөлү- кү Кыргыс чогаалчы О. Шу- күрбөкөвүн «Мээң аа- лым» деп каттырычгы шижин белеткен. Шия болза, бөгүнгү кыргыс колхозчуларын ажил- амдыралын көргүзүп турар.

Шия баштай арти- тер Улут-Хем районун «Улут-Хал» колхозуна бо чымды январьнын ийги чартымында көр- гүзүп чораннар. Оол бээр олар ону Улут- Хем, Чөөн-Хемчик, Сүт- Хөд районнарын кол- хозтарынын ажил-иш- чилеринге, ыраккы «Те- ре-Хөддү» колхозчула- рынга ба- рып көр- гүскеннер.

«Күркүчү- лер ук ший- ин канчаар хүлөп ап турарынын дугайында ол бөлүктү бригадир эш Дамба-Даржаа бичи корреспондентине- ке мынча даан:

— Шиян ийитиле- биле бөгүнгө чедир 16 каттап 5500 хүре көрүчү- лөр көргөн. Олар ону чымын-биле хүлөп ап, улуг сонугурамын иле- редип турар. Ойлаан черлеринде культура бажынарын, клуб- тарын көрүчүлөр азы сымалпас боор-дур. Ча- даанын Култура ба- жынынга ойнап туру- ауста куш фермазын ажилдыктын Разбектин ролунда театрың уран мергежилди артизи В. Монгалбин сцена- гуну көргө, көгүдү күт- кым, шимчө шут чугаа дымчалдырбас турган...

Школада күш-культура

Бистин школанын өөреникчилери өөредилге чылы азелери биле-ле спорт секцияларында күзөлдөг би- жиктилээш, хандыкшылдык өөренип турараар. Школада күш-культура- нын анык бөлүгү хевирлеринин чик атлетизмдин, лыжанын, бокстун, штанганын, стол теннизинин болгаш гимнастиканын секциялары тургу- стунган. Олар расписание бугура- ажалдып турар. Бөлүмнүн школанын күш-культура башкылары В. Бахтин болгаш К. Горина олар удурутуп турар. Бөлүмнүн киржи- килери спорттун анык бөлүгү хевир- леринге разрадатары дүжаап ап ту- рарлар.

Чоокта чаа районун Култура бажыныга 5—10 класстарын өө- реникчилеринин спортку кезжөн болуп артып. Ол кезжөгө спорт сек- сияларынын киржикчилери боттары- нын чедип алган спортчу чедимши- кинерин түнөп, солуи концертиг көргөскөннер. Анык спортчуларын кезжөгө көргүсөн концерти школада спорт ажилынын багай эвес организацыгынаны көргүсө- кен. Сценга үгөн анык боксбөрлөр болгаш штангистер Чаа-Хөдө баш- тай-ла көстүп азелени ол. Олар спорттун ол хевирлеринин техника- мы болгаш аргаларын эки шиптээ- дил алганын көргүскөннер.

Черге оолдарын хаак маргыла- дазы болган. 3, 5 км черге уруг- ларда Ваял Самдын, Чечек Ту- лум, Даша Наксыл эки түнөмдөр- ин көргүсөн. 10 км черге Кадыр- оол биле Маадыр-оол эки түнөм- дерин болган. Олар ам район мар- гылдаазына, оон соонда область маргылаазына киржири-биле хүн бүрүнүд белеткенин чорудуп турар- лар.

Чоокта чаа 3 болгаш 5 км черлерге уругаларың, бата 10 км

А. ЧЫЛБАН-ООЛ, Чаа-Хөд ортумак школызы.

Областа АГААР БОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгү область эвезин булуттарлыг, лерге —15—20, а Кызылга —17—19 хар шолууг чабгас хүн болуру. Хат кошкоак. Агаарнын температурасы: дагыл черлерге —10—15, чавыс чер-

лерге —15—20, а Кызылга —17—19 градус соок.

Реактор К. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРАЛГА

«ВЛКСМ-нин 30 чымы» (улуг зал- га): «Анна Эйса» — 12, 2, 15, 4, 15, 6, 15, 8, 15, 10, 10 шактарда.

«ВЛКСМ-нин 30 чымы» (ичке зал- га): «Хаван ажаакчымы болгаш хой- жу» («Савинара и пастух») — 3, 5, 7, 9 шактарда.

«Каа-Хем»: «Чаныш-сынмыш чок чут- кул» («Жажд») — 11, 15, 1, 15, 3, 15, 5, 15, 7, 15, 9, 15 шактарда.

Туберкулёз аарыгы кижини өг-бүлөзүнүн кежигүнү бодун туберкулёзтан канчаар камгалаары

Ажык хевирин өкпе туберкулёзгү аарыг ийи, сир эвес ол болу база оон өвүнү ийи кам- галаарынын чугула хемчеглерин алас болза, ол аарыгын тарадырынын үнер дөзү болуп болуру. Туберкулёз—туберкулез палочказы-биле тыл- тыр халааарыг аарыг. Өкпе туберкулёзуну үнелде ол палочкалар өкпе туберкулёзгү кижини чөдүрүп, азырап, быжырып, улуттыр чугалап турар үеде дүжүп-биле, чарааны чаш- таллаар үнүп турар. Чөдүрүп турар үеде чараа- нын чашталгыч сир мист херек ара чаштай бээр. Чараа туберкулёз палочкалары аяк-са- вага, хемке, орун-дежекке болгаш аарыг кижиге амаарышканы эске-даа эт-херекселдерге аза- ла чышына Серип болуру.

Туберкулёз палочкаларын хора чок болдуруп өдүрер арга болза хайндырышкын болуру. Ту- беркулёз аарыг кижини аяк-савазын бир шак-ан эвезин эвес үеде хайндыргаш тускай чур. Ишти хеп болгаш эске-даа чугуна Серип болуру эт-херекселдерин аза-ла сир шак иштинде хай- ыдырар, а соң соонда чур херек. Чугунамас эт-херекселдерин хүнге дөгөй салыр херек. Хүн чыры туберкулёз палочкаларын өдүрүттер.

Туберкулёзтан чүгө кижилер эвес, харын мал- дар (инек, моортай болгаш куштар, дагаа) база аарып. Аарыг инек сүдүн азы аарыг дагаа чур- газын чигте чигген кижиге туберкулёзтан аарып болуру.

Туберкулёз уксаа дамчып халаава. Ала-нези туберкулёз аарыглыг уруглар калды бооп болуру. Ажык хевирин өкпе туберкулёзгү кижиге өг- бүлөзүнүн кежигүнери туберкулёзтан аарыва- зын дээш бодун канчаар сагыттынар ужурагула? 1. Туберкулёз аарыглыг кижини херекселдерин ажилгал болбас.

2. Аарыг кижини орун-дөжөн эдил, оозун арыг-шевер тургусса чогуур.

3. Аарыг кижиге чүгө чараа дүжүрер сава ажилгал, олче дүжүрер, тускай чунар саваалыг турар.

4. Аргалык-ла болза туберкулёз аарыг кижиге тускай өрээлди азы улуг өрээлди чартып үзүп бээр. Аарыг кижини чыдары өрээлге чугунамас херекселдер тургуспас ужураг.

5. Аарыг кижини болгаш оон өг-бүлөзүнүн чурттан турар бажын көчүгү арыг-сынг болгаш чуртун чыжакталды болуру. Өрээлди шалазын өл пос-биле араган шетке-биле чугуна эл псе- биле чышыган доураак-доозуну база-ла өл псе- биле чөдөр херек. Фортонканы ажилды тургаш өрээлди хүнде 3 каттап агаарлаар. Чайын сонга үргүчү ажык турар ужураг. Туберкулёз аарыг- лыг кижиге чымын ажил соңга, а кижини ажык фортонкага чачыгар херек.

6. Туберкулёз аарыглыг кижиге уруглар ажаап, оларга чокушпал болбас. Чаа төртүтүнгөн уругта туберкулёзтан баш удуру камгалаарынын тарыл- ганын кыллары чугула.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕСИ: Кызыл, Шетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторун 24-63, редакторун оралкычынын 35-24, партийки амыдырал кидизинин 23-54, харысалгалыг секретарынын 37-13, көдө ажил-агыи кидизинин 22-64, иштиги информация кидизинин 21-47, пропаганда, үлетпур болгаш транспорт кидизинин 23-35, чагаа кидизинин 21-27, культура болгаш амыдырал кидизинин 25-38, корректорларын 20-60.

Кыдат Улус Республика. Чурт- туң майымыламы — Пекин хоо- райнын сонгу-барынын кыдыг чер- леринде аарыг-шиччелде иштиг- туттарынын болгаш он ажил дээш өөредилге черлеринин тур- гар чаа улуг-улуг бажынарын туткулаан.

Чурунте: ол чаа районун са- молеттан хевир. СИНХУА агентиледил фотоу. СЭТА-нын фотохроникасы.